

Marta Czakowska

Przyznanie świadczeń z zakresu pomocy materialnej w przypadku kontynuowania nauki

---

Studia z zakresu nauk prawnoustrojowych. Miscellanea 3, 9-19

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marta Czakowska*

Przyznanie świadczeń z zakresu pomocy materialnej w przypadku kontynuowania nauki

Streszczenie: W dobie dyskusji społecznej na temat stanu finansów publicznych w Polsce, istotnym dla grupy społecznej, liczącej ca. 1,7 mln osób, jaką są studenci, jest problem efektywnego systemu pomocy materialnej pochodzącej z budżetu państwa. Sytuacja demograficzna w kraju stała się właściwie determinantem wielu zmian w zakresie szkolnictwa wyższego, zarówno w zakresie polityki kadrowej uczelni, rozwoju uczelni w zakresie jakości kształcenia, jak i zmian w zakresie systemu pomocy materialnej studentom. Osoby zainteresowane podjęciem nauki na studiach, dokonując wyboru oferty edukacyjnej, jako kryterium wskazują przede wszystkim możliwość uzyskania pomocy materialnej w toku studiów. Problematyka ta nie wzbudzała dotąd większego zainteresowania wśród przedstawicieli doktryny. W wyniku reformy szkolnictwa wyższego z 2011 roku, znowelizowany został przepis art. 184 ust. 5 ustawy z dnia 27 lipca 2005 roku, wykładnia językowa którego jakkolwiek nie budzi wątpliwości. Jednak w toku jego stosowania pojawiło się wiele problemów związanych nie tylko z jego wykładnią, ale i refleksją nad ratio legis tej regulacji. Wątpliwości te zostały poruszone w toku wielu postępowań administracyjnych z zakresu pomocy materialnej, finalizowanych przed sądami administracyjnymi. Choć linia orzecznicza w tym zakresie wydaje się być ugruntowana, to nadal w środowisku trwa dyskusja dotycząca brzmienia tegoż przepisu.

Słowa kluczowe: pomoc materialna studentom, stypendium, prawo o szkolnictwie wyższym.

Financial support in higher education

Summary: In a time of social debate over public finance in Poland, effective state financial support in higher education is an important issue for about 1.7 million students. The demographic situation in Poland caused a number of changes in higher education, including changes in human resources policy, evolution of education quality standards, as well as changes in state financial support. For prospective students, the main criterion for choosing a particular programme is the possibility of receiving financial support in the course of studies. This issue has not so far aroused much interest among the representatives of the doctrine. As a result of the 2011 higher education reform, the article 184, section 5 of the act from 27 July 2005

---

* Mgr Marta Czakowska, Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgoszczy.

was amended, and its literal sense does not raise doubts. However, its practical application has brought about not only problems related to its interpretation but also reflection upon the *ratio legis* of this regulation. These doubts have been discussed in the course of numerous administrative proceedings dealing with the issue of financial support which have been eventually brought to administrative courts. Even though judicature concerning these matters seems to be consolidated, the formulation of this regulation is still a matter for debate.

Key words: financial support for students, law on higher education.

Jednym z rezultatów zmian ustrojowych w Polsce, mających miejsce po 1989 r., okazał się wzrost aspiracji edukacyjnych społeczeństwa. Zapoczątkowane wówczas przemiany gospodarcze, znalazły swoje odzwierciedlenie w wielu dziedzinach życia, począwszy od systemu finansowego i ustroju państwa, po m.in. zmiany na rynku zatrudnienia, rynku usług edukacyjnych. Skutkiem tych ostatnich okazał się wzrost liczby kształcących się na poziomie szkolnictwa średniego oraz na poziomie szkolnictwa wyższego. Naturalnym w tej sytuacji etapem, jako odpowiedź na potrzeby społeczeństwa, okazała się konieczność wprowadzenia reformy systemu szkolnictwa wyższego. Czterokrotny wzrost współczynnika skolaryzacji brutto, definiowanego jako stosunek wszystkich osób uczących się na danym poziomie do całej populacji osób będących w wieku nominalnie przypisanym temu poziomowi kształcenia (19–24 lata), który wyniósł w roku akademickim 1990/1991 – 12,9, by w roku akademickim 2009/2010 osiągnąć wartość – 53,7 jest godnym odnotowania faktem, nie mającym miejsca na taką skalę w żadnym innym państwie Europy Środkowo-Wschodniej¹.

Wprowadzane w ostatnim dwudziestolecu zmiany w sektorze szkolnictwa wyższego, jako jednego z najprężniej funkcjonujących w przestrzeni życia społecznego, miały charakter zarówno instytucjonalny, jak i jakościowy. Jako efekty tychże zmian należy odnotować w szczególności rozwój systemu pomocy materialnej studentom, wprowadzenie systemu zapewniania jakości kształcenia, funkcjonowanie uczelni niepublicznych jako podmiotu alternatywnego na rynku edukacyjnym, konstytucyjny zapis zapewniający autonomię szkół wyższych, ewoluowanie systemu kariery naukowej.

W dobie dyskusji społecznej na temat stanu finansów publicznych w Polsce oraz podejmowanych przez właściwe organy decyzji w zakresie finansowania poszczególnych obszarów życia społecznego – od m.in. obronności, przez służbę zdrowia, wymiar sprawiedliwości, po system edukacji i szkolnictwa wyższego, istotnym dla grupy społecznej, liczącej 1,7 mln. osób², jaką stanowią

¹ Dane zostały opublikowane przez Główny Urząd Statystyczny w dniu 26 października 2010 roku: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_e_not_nt_szkol_wyzszych_w_Polsce.pdf, [27.08.2013].

² Publikacja Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego „Szkolnictwo wyższe w Polsce”, http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_07/6bf8b0381a4126920fc2afb20dfebb9d.pdf, s. 8, [27.08.2013].

studenci, jest problem efektywnego systemu pomocy materialnej pochodzącej z budżetu państwa. Sytuacja demograficzna³ w kraju stała się determinantem wielu zmian w zakresie szkolnictwa wyższego zarówno w zakresie polityki kadrowej uczelni, rozwoju uczelni w zakresie jakości kształcenia, jak i zmian w zakresie systemu pomocy materialnej studentom. Osoby zainteresowane podjęciem nauki na etapie szkolnictwa wyższego, dokonując wyboru oferty edukacyjnej jako kryterium wskazują nie tylko prestiż kierunku, uczelni, perspektywy zatrudnienia, ale także możliwość uzyskania pomocy materialnej w toku studiów. Problematyka ta nie wzbudzała dotąd większego zainteresowania wśród przedstawicieli doktryny⁴. Co więcej, stwierdzić można, iż prócz podejmowanych przez Polską Komisję Akredytacyjną działań kontrolnych oraz działań o takim charakterze podejmowanych przez Najwyższą Izbę Kontroli, zagadnienia te nie budziły znaczących wątpliwości. Istotna zmiana w zakresie funkcjonowania systemu pomocy materialnej studentom nastąpiła w związku z nowelizacją ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 18 marca 2011 r.⁵, polegającą przede wszystkim na zastąpieniu dotychczasowych siedmiu form pomocy materialnej – pięcioma: stypendium socjalnym, stypendium specjalnym dla osób niepełnosprawnych, stypendium rektora dla najlepszych studentów, stypendium ministra za wybitne osiągnięcia oraz zapomogą. W uzasadnieniu do projektu ustawy wskazano, że do strategicznych celów polityki rządu w zakresie zarządzania szkolnictwem wyższym zalicza się zwiększenie dostępności studiów dla osób mniej zamożnych, a wprowadzone zmiany mają zapewnić transparentność systemu pomocy materialnej i tym samym przeznaczenie większych środków dla najbardziej jej potrzebujących⁶. Restrykcyjnej korekcie, z pewnością nieprzyczyniającej się do wzrostu czynnika skolaryzacji oraz motywującej do podjęcia lub kontynuacji nauki na poziomie szkolnictwa wyższego, został poddany art. 184 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym⁷ (dalej psw). Zgodnie z brzmieniem przepisu, w stanie prawnym obowiązującym do dnia 30 września 2011 r., student mógł otrzymywać stypendia, o których mowa w art. 173 ust. 1 pkt 1–7, w danym roku akademickim przez okres do dziesięciu miesięcy. Stypendia, o których mowa w art. 173 ust. 1 pkt 1–3, 6 i 7, były przyznawane na semestr lub na rok akademicki, a stypendia ministra, o których mowa w art. 173 ust. 1 pkt 4 i 5, na rok akademicki, z wyjątkiem przypadku gdy ostatni rok studiów, zgodnie z planem studiów, trwa

³ Tamże: Prognozowany jest spadek liczby studentów w stosunku do roku akademickiego 2010/2011 (1,8 mln) w ciągu najbliższych 12 lat o 30%.

⁴ Zob. J. Pakuła, *Pomoc materialna w szkole wyższej – próba oceny*, [w:] J. Pakuła (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Nowe prawo – aktualne problemy*, Toruń 2012, s. 187 i n.

⁵ Ustawa z dnia 18 marca 2011 roku o zmianie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuk oraz o zmianie niektórych innych ustaw.

⁶ Za: D. Dudek, *Komentarz do przepisu art. 173*, [w:] M. Pyter (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 905.

⁷ Dz.U. z 2012 roku, poz. 572 ze zm.

jeden semestr (ust.2). Stypendia, o których mowa w ust. 2, wypłacane były co miesiąc (ust.3). Student studiujący równocześnie na kilku kierunkach studiów może otrzymywać stypendia, o których mowa w art. 173 ust. 1 pkt 1 i 4–7 oraz stypendium za wyniki w sporcie, o którym mowa w art. 173 ust. 1 pkt 3, na jednym z kierunków, według własnego wyboru, a stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych oraz stypendium za wyniki w nauce na każdym z kierunków (ust.4). Studentowi, który po ukończeniu jednego kierunku studiów, kontynuuje naukę na drugim kierunku studiów, stypendium socjalne, stypendium na wyżywienie i stypendium mieszkaniowe nie przysługuje, chyba że kontynuuje on studia po ukończeniu studiów pierwszego stopnia w celu uzyskania tytułu zawodowego magistra, jednakże nie dłużej niż przez okres trzech lat (ust. 5). Łączna miesięczna wysokość stypendiów, o których mowa w art. 173 ust. 1 pkt 1, 3, 6 i 7, nie może być większa niż 90% najniższego wynagrodzenia zasadniczego asystenta w poprzednim miesiącu, ustalonego w przepisach o wynagradzaniu nauczycieli akademickich (ust. 6).

Wraz z wejściem w życie reformy szkolnictwa wyższego, tj. z dniem 1 października 2011 roku, wprowadzona została zmiana polegająca na tym, iż zgodnie z art. 184 ust. 4 student studiujący równocześnie na kilku kierunkach studiów może otrzymywać stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych, stypendium rektora dla najlepszych studentów (uprzednio w formie stypendium za wyniki w nauce) i stypendium ministra za wybitne osiągnięcia tylko na jednym, wskazanym przez studenta kierunku studiów. Zgodnie z art. 184 ust. 5 studentowi, który po ukończeniu jednego kierunku studiów kontynuuje naukę na drugim kierunku studiów, nie przysługują już jakiegokolwiek świadczenia, o których mowa w art. 173, chyba że kontynuuje on studia po ukończeniu studiów pierwszego stopnia w celu uzyskania tytułu zawodowego magistra lub równorzędnego, jednakże nie dłużej niż przez okres trzech lat. Przepis ten wzbudził wiele kontrowersji oraz ogromny sprzeciw, w szczególności wśród studentów jako beneficjentów systemu pomocy materialnej. Dalsze rozważania będą oparte w szczególności o przegląd orzecznictwa sądów administracyjnych w tym zakresie.

Wykładnia literalna przepisu art. 184 ust. 5 psw nie budzi wątpliwości – wprowadzono zasadę prawa do świadczeń pomocy materialnej do czasu ukończenia jednego kierunku studiów z tytułem zawodowym magistra lub równorzędnym, także dla osób studiujących w cyklu dwustopniowym. Z brzmienia tego przepisu wynika, iż student, który ukończył już jeden kierunek studiów z tytułem zawodowym magistra lub równorzędnym, nie ma prawa do świadczeń pomocy materialnej na kolejnym kierunku studiów. Prawa tego nie ma również student, który po ukończeniu jednego kierunku studiów pierwszego stopnia kontynuuje naukę na kolejnym kierunku studiów na tym samym poziomie (tj. na studiach pierwszego stopnia). Natomiast o pomoc materialną może się ubiegać ten student, który po ukończeniu studiów pierwszego stopnia kontynuuje studia w celu uzyskania tytułu zawodowego magistra lub równorzędnego, czyli na studiach drugiego stopnia lub jednolitych studiach

magisterskich. Czas otrzymywania świadczeń w tym przypadku jest jednakże ograniczony do 3 lat⁸.

Rzecznik Praw Obywatelskich, w liście do Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Barbary Kudryckiej, z dnia 19 grudnia 2011 roku⁹ stwierdzając, iż pod wątpliwość należy poddać okoliczność, czy w związku z przyznaną przez ustawodawcę swobodą regulacyjną, nie została naruszona konstytucyjna zasada równości wobec prawa (art. 32 Konstytucji) w perspektywie treści obowiązującego od 1 października 2011 r. art. 184 ust. 5 psw stanowiącego o wyłączeniu możliwości korzystania ze stypendium rektora dla najlepszych studentów, którzy uprzednio nie korzystali z podobnej formy pomocy materialnej. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, nastąpiło w tym przypadku „odstępstwo od równego traktowania podmiotów podobnych, które jeśli ma uzasadnioną podstawę, (...) nie jest równoznaczna z istnieniem dyskryminacji”, jednak „zróżnicowanie nastąpiło według dowolnego kryterium, jakim jest kontynuacja nauki na drugim kierunku studiów po ukończeniu jednego kierunku studiów”¹⁰. Rezultatem przyjętego rozwiązania jest pozbawienie możliwości korzystania ze środków pomocy materialnej tej grupy studentów, którzy uprzednio nie korzystali ze środków pochodzących z budżetu państwa w związku z osiągnięciem wysokich wyników w nauce. W tym stanie prawnym ustawodawca przyjął zasadę generalną i jakakolwiek kazuistyka nie została unormowana. Należy zgodzić się z opinią Rzecznika Praw Obywatelskich, mając na względzie choćby sytuację osób nie tylko tych, które nie korzystały dotąd ze środków publicznych w związku z uzyskaniem wysokich wyników w nauce na studiach wyższych, ale także licznej przeciw grupy osób, które naukę na studiach wyższych podjęły i pomyślnie zakończyły pod rządami przepisów obowiązujących przed uchwaleniem Prawa o szkolnictwie wyższym, w szczególności gdy naukę kontynuowały w systemie zaocznym. Studenci wybierający taką formę studiów przez długi okres czasu po zmianach ustrojowych, które nastąpiły w 1989 r., nie byli uprawnieni do korzystania z jakichkolwiek świadczeń pomocy materialnej.

Z uwagi na fakt, iż znowelizowany przepis obowiązuje dopiero dwa lata, orzecznictwo w tym zakresie nie jest liczne. Jednak na tle opublikowanych orzeczeń sądów administracyjnych, stwierdzić należy, iż linia orzeczenia w zakresie wykładni, stosowania i rozumienia treści przepisu art. 184. ust. 5 psw jest jednolita.

Wojewódzki Sąd Administracyjny w Bydgoszczy z dnia 5 czerwca 2012 roku¹¹ oddalił skargę na decyzję [...] Komisji [...] Uniwersytetu w przedmiocie

⁸ M. Kubiak, M. Winiarz, *Komentarz do przepisu art. 173*, [w:] W. Sanetra, M. Wierzbowski (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2013; System Informacji Prawnej Lex; H. Izdebski, J. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2013, System Informacji Prawnej Lex; D. Dudek, dz. cyt., s. 928.

⁹ <http://www.sprawy-generalne.brpo.gov.pl/pdf/2011/10/686330/1612543.pdf>, [27.08.2013].

¹⁰ Tamże.

¹¹ Zob. wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 5 czerwca 2012 r., II SA/Bd 386/12, <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>; podobnie wyrok WSA w Warszawie z dnia 9 października 2012 roku, II SA/Wa 1004/12, <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>, wyrok WSA w Warszawie z dnia 11 października 2012 roku,

stypendium rektora dla najlepszych studentów. Orzeczenie wydano w następującym stanie faktycznym. Odwoławcza Komisja Stypendialna po rozpatrzeniu wniosku o przyznanie stypendium rektora dla najlepszych studentów w roku akademickim 2011/2012, odmówiła M. K. przyznania stypendium rektora dla najlepszych studentów w roku akademickim 2011/2012. W skardze podniesiono m.in., że organ dokonał błędnej subsumcji przepisu 184 ust. 5 psw, przyjmując założenie, że student studiujący na studiach magisterskich, który wcześniej na tym samym kierunku ukończył studia I stopnia jest osobą, która ukończyła ten kierunek studiów. W art. 184 ust. 5 psw przyjęto kilka pojęć: „ukończenia kierunku studiów”, „kontynuowania nauki na drugim kierunku studiów”, „kontynuowania studiów po ukończeniu studiów I stopnia”. Zdaniem skarżącej, czym innym jest ukończenie danego kierunku studiów i ukończenie pewnego etapu kierunku studiów tj. ich I stopnia. Jeśli student po ukończeniu studiów I stopnia kontynuuje naukę na tym samym kierunku studiów w celu uzyskania stopnia magistra to nie można, w ocenie skarżącej, uznać, że student ten „ukończył dany kierunek studiów” lecz „kontynuuje on studia w dalszym ciągu na tym samym kierunku w celu jego ukończenia”. Ustawodawca świadomie rozróżnia „ukończenie kierunku studiów” od „kontynuowania studiów po ukończeniu studiów I stopnia”, lecz interpretacja dokonana przez Odwoławczą Komisję Stypendialną [...] zdaniem skarżącej, różnicuje względem prawa studentów studiów licencyjnych od studentów 5-letnich jednolitych studiów magisterskich tych kierunków, które nie mają studiów I stopnia np.: prawo, medycyna, a taka wykładnia jest sprzeczna z konstytucyjną zasadą równości wobec prawa. Skarżąca zaznaczyła, że jest studentem, o którym mowa w art. 184 ust. 4 psw, gdyż równocześnie studiuje na kilku kierunkach studiów i żadnego z tych kierunków nie ukończyła. Dla prawidłowego zrozumienia treści art. 184 ust. 4 i 5 psw należy, jej zdaniem wziąć pod uwagę celowość ustawodawcy, a celem jaki przyświecał ustawodawcy w treści art. 184 ust. 4 i 5 psw było zapobiegnięcie dwukrotnemu lub wielokrotnemu pobieraniu przez tą samą osobę świadczeń pomocy materialnej na więcej niż jednym kierunku studiów w sytuacji jednoczesnego odbywania kilku kierunków studiów lub kontynuowania jednego kierunku po ukończeniu drugiego kierunku studiów (a nie ich pewnego etapu). Reasumując, skarżąca w dniu wydania decyzji była studentką dwóch kierunków studiów i żadnego z tych kierunków nie ukończyła, a jedynie ukończyła studia I stopnia na danym kierunku (ale nie ukończyła kierunku studiów) i aby ukończyć ten kierunek studiów, kontynuuje studia w celu uzyskania tytułu magistra. W uzasadnieniu Sąd wskazał, iż zgodnie z art. 184 ust. 5 psw oraz zgodnie z treścią regulaminu przyznawania pomocy materialnej

---

II SA/Wa 1075/12, <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>, podobnie wyrok NSA z dnia 31 października 2012 roku, I OSK 1724/12, <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>, wyrok WSA w Warszawie z dnia 7 listopada 2012 roku, II SA/Wa 1046/12, <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>, wyrok NSA z dnia 12 grudnia 2012 roku, I OSK 2453/12, <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>, wyrok NSA z dnia 12 grudnia 2012 roku, I OSK 2370/12, <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>, wyrok NSA z dnia 16 stycznia 2013 roku, I OSK 2483/12, <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>, wyrok WSA w Warszawie z dnia 7 marca 2013 roku, II SA/Wa 1045/12, <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>.

studentom: „[...] studentowi, który po ukończeniu jednego kierunku studiów kontynuuje naukę na drugim kierunku studiów, nie przysługują świadczenia pomocy materialnej, o których mowa w art. 173 ustawy, chyba, że kontynuuje on studia po ukończeniu studiów pierwszego stopnia w celu uzyskania tytułu zawodowego magistra, jednakże nie dłużej niż przez okres trzech lat. Odwoławcza Komisja Stypendialna” ustaliła, że wnioskodawczyni posiada tytuł zawodowy, a w związku z tym, w jej ocenie, przyznanie stypendium rektora dla najlepszych studentów nie jest możliwe. W ocenie Sądu z art. 184 ust. 5 psw wynika zatem, że stypendium dla najlepszego studenta przysługuje studentowi, który po ukończeniu jednego kierunku studiów (studiów pierwszego stopnia), kontynuuje naukę na drugim kierunku studiów w celu uzyskania tytułu zawodowego magistra i to jednak nie dłużej, niż przez okres trzech lat. Poza sporem pozostaje, że skarżąca, w momencie składania wniosku o przyznanie stypendium, była jednocześnie studentką studiów II stopnia na kierunku filologia polska. Nie ubiegała się jednak o stypendium na tym kierunku studiów. Z wnioskiem o przyznanie stypendium wystąpiła jako studentka na kierunku „Nauka o rodzinie” na Uniwersytecie [...]. Tym samym organ miał obowiązek zbadania, czy skarżącej jako studentce studiów I stopnia przysługuje prawo skutecznego ubiegania się o stypendium. Skuteczność ubiegania się o wnioskowane świadczenie uwarunkowana była zatem ustaleniem, czy skarżąca spełnia warunki formalne określone dla tego kierunku, na którym złożyła wniosek. W ocenie sądu organ orzekający w niniejszej sprawie dokonał prawidłowej wykładni przepisu art. 184 ust. 5 psw słusznie uznając, że wyklucza on możliwość przyznania skarżącej wnioskowanego świadczenia jako studentce, która ukończyła już jeden kierunek studiów i kontynuuje naukę na drugim kierunku studiów. Nie można bowiem w okolicznościach sprawy przyjąć, że skarżąca kontynuuje studia na kierunku „Nauka o rodzinie” w celu uzyskania tytułu magistra, co w świetle art. 184 ust. 5 psw dawałoby podstawę do przyznania jej prawa do stypendium dla najlepszych studentów. Sąd odniósł się także do pojęcia „ukończenia studiów”, błędnie interpretowanego przez skarżącą, że pod pojęciem „ukończenie studiów”, którym posługuje się ustawodawca należy rozumieć ukończenie studiów II stopnia i uzyskanie tytułu magistra. Ocenę tej negatywnej przesłanki należy więc oprzeć w pierwszym rzędzie na dokonaniu interpretacji pojęcia „studia wyższe”. Definicja legalna tego określenia zawarta jest w art. 2 ust. 1 pkt 5 psw, który stanowi, że studia wyższe to studia pierwszego stopnia, studia drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie, prowadzone przez uczelnię do tego uprawnioną. Wykładnia językowa wskazuje, że w przepisie tym mowa jest o trzech rodzajach studiów wyższych. Użycie w niniejszym przepisie przecinka przesądza o tym, że każde z tych trzech rodzajów studiów wyczerpuje pojęcie studiów wyższych i należy je rozpatrywać rozdzielnie. Jeżeli ustawodawca pragnąłby, aby studia I stopnia były jedynie etapem studiów wyższych, to posłużyłby się spójnikiem „i”. Taka regulacja jest skutkiem realizacji tzw. Deklaracji Bolońskiej z 15 czerwca 1999 r., dotyczącej harmonizacji systemu wykształcenia wyższego i stopni naukowych w Europie, a zawierającej postulat wprowadzenia dwustopniowego systemu kształcenia w postaci studiów

pierwszego stopnia trwających przynajmniej trzy lata i kończących się tytułem zawodowym oraz studiów drugiego stopnia. Konsekwentnie też w art. 2 ust. 1 aktualnie obowiązującego psw ustawodawca określił, że studia pierwszego stopnia to studia licencjackie lub inżynierskie, kończące się uzyskaniem tytułu licencjata albo inżyniera (pkt 7), natomiast studia drugiego stopnia to studia magisterskie, kończące się uzyskaniem tytułu magistra albo tytułu równorzędnego (pkt 8). Na zmianę tej oceny nie może wpłynąć fakt, że ustawodawca w art. 184 ust.5 psw posługuje się również pojęciem „kontynuacji studiów po ukończeniu pierwszego stopnia”. Nie można bowiem w drodze interpretacji pojęciu „studia wyższe” nadawać innego znaczenia niż przypisane mu przez ustawodawcę.

W tym miejscu wskazać należy, iż instytucja pomocy materialnej studentom jest skorelowana z całym systemem szkolnictwa wyższego, a zarzuty podniesione przez skarżącą wskazują także na okoliczność, mimo jej wieloletniego funkcjonowania w systemie szkolnictwa wyższego, braku elementarnej wiedzy w tym zakresie, co z pewnością stanowi pewną ułomność w zakresie przekazywania informacji opinii publicznej w tym zakresie. Skoro podmioty funkcjonujące w systemie szkolnictwa wyższego nie potrafią zrozumieć niejednokrotnie podstaw jego funkcjonowania, to wnioskować należy, iż przeciętny obywatel także nie zrozumie zawiłości tego systemu.

Kolejny problem związany z wykładnią i stosowaniem przepisu art. 184 ust. 5 psw stanowią granice temporalne jego stosowania. Problem ten był m.in. przedmiotem rozważań Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie¹², który oddalił skargę P. Z. na decyzję Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w przedmiocie odmowy przyznania stypendium za osiągnięcia w nauce, w następującym stanie faktycznym. Decyzją z dnia (...) grudnia 2011 r., wydaną na podstawie art. 178 ust. 1 psw oraz art. 104 § 1 kpa., Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego odmówił przyznania P. Z., studentowi III roku studiów pierwszego stopnia Uniwersytetu (...), stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego za osiągnięcia w nauce na rok akademicki 2011/2012, P. Z. wystąpił do Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z wnioskiem o ponowne rozpatrzenie sprawy, kwestionując dokonaną przez organ literalną interpretację przepisu art. 184 ust. 5 psw. Zdaniem skarżącego nie było intencją ustawodawcy pozbawienie osób posiadających tytuł zawodowy magistra stypendium ministra za osiągnięcia w nauce, lecz nowego stypendium ministra za wybitne osiągnięcia, obowiązującego od 1 października 2012 r. Jego wniosek winien być zatem rozpatrzony według dotychczasowych zasad. W ocenie skarżącego, powinien być zastosowany przepis art. 184 ust. 5 w wersji obowiązującej przed 1 października 2011 r., który nie pozbawiał studentów posiadających już ukończone studia magisterskie możliwości ubiegania się o stypendium ministra za osiągnięcia w nauce. Skarżący swoje stanowisko uzasadniał tym, iż podstawę przyznania stypendium ministra za osiągnięcia w nauce na rok akademicki 2011/2012 stanowiły osiągnięcia

---

¹² Zob. wyrok WSA w Warszawie z dnia 2 października 2012 r., II SA/Wa 956/12, LEX nr 1249163.

naukowe w roku akademickim 2010/2011, a więc z okresu, gdy obowiązywał jeszcze przepis art. 184 ust. 5 w poprzednim brzmieniu. Ponadto, jego zdaniem, postanowienia „nowego” art. 184 ust. 5 mają się odnosić do „nowego” brzmienia art. 173 ust. 1 pkt 4, na co dobitnie wskazuje skorelowana ze sobą zmiana ich treści w ramach jednego aktu normatywnego. „Nowa” regulacja art. 173 ust. 1 pkt 4 uzyska natomiast moc obowiązującą dopiero 1 października 2012 r., wprowadzając jako nową formę pomocy materialnej „stypendium ministra za wybitne osiągnięcia”, zamiast wcześniejszego „stypendium ministra za osiągnięcia naukowe”. Zarzucił również naruszenie konstytucyjnej zasady równości podmiotów wobec prawa. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, utrzymał w mocy wydaną przez siebie decyzję, podnosząc w uzasadnieniu ukończył już jeden kierunek studiów, uzyskując tytuł magistra. Zgodnie natomiast z art. 184 ust. 5 psw, stypendium nie przysługuje studentowi, który po ukończeniu jednego kierunku studiów kontynuuje naukę na drugim kierunku studiów, chyba że kontynuuje studia po ukończeniu studiów pierwszego stopnia w celu uzyskania tytułu zawodowego magistra lub równorzędnego, jednakże nie dłużej niż przez okres trzech lat. W ocenie Sądu, obowiązku stosowania art. 184 ust. 5 w wersji sprzed nowelizacji do stypendiów przyznawanych na rok akademicki 2011/2012 nie można w żadnym razie wywodzić z faktu, iż znowelizowany przepis art. 173 ust. 1 pkt 4 ustawy, który w miejsce dotychczasowego „stypendium ministra za osiągnięcia naukowe” wprowadził nowe „stypendium ministra za wybitne osiągnięcia”, wszedł w życie dopiero z dniem 1 października 2012 r.

Różne daty wejścia w życie tych przepisów związane są z tym, że regulują one różne kwestie, niepozostające ze sobą w bezpośrednim związku. Przepis art. 173 ust. 1 określa bowiem formy pomocy materialnej, o które studenci mogą ubiegać się ze środków przeznaczonych na ten cel w budżecie państwa, natomiast art. 184 ust. 4 określa kategorie studentów, którzy wyłączeni zostali przez ustawodawcę z możliwości ubiegania się o świadczenia przewidziane w art. 173 ustawy.

Zdaniem Sądu, wyłączenie przez ustawodawcę studentów, którzy ukończyli już jeden kierunek studiów i uzyskali tytuł zawodowy magistra lub równorzędny z możliwości ubiegania się o pomoc materialną ze środków przeznaczonych na ten cel w budżecie państwa nie świadczy o naruszeniu konstytucyjnej zasady równości podmiotów wobec prawa, ponieważ studenci, którzy nie ukończyli jeszcze żadnego kierunku i studenci, którzy ukończyli już jeden kierunek studiów stanowią dwie grupy studentów będących w zróżnicowanej sytuacji. Zgodnie natomiast z zasadą równości, do której odwołuje się skarżący, wszystkie podmioty charakteryzujące się w równym stopniu daną cechą istotną (relatywną) powinny być traktowane równo. W realiach niniejszej sprawy nie zostało też wykazane, aby Minister przyznał stypendium na rok akademicki 2011/2012 jakiemuś studentowi, który ukończył już jeden kierunek studiów magisterskich. Oznacza to, że w stosunku do skarżącego zostały zastosowane te same zasady, jakie były uwzględnione wobec innych studentów, którzy ubiegali się o przyznanie stypendium po ukończeniu jednego kierunku studiów. Tym samym został

zrealizowany nakaz jednakowego traktowania skarżącego w obrębie określonej kategorii studentów.

Na podstawie tego orzeczenia wskazać należy, iż Sąd potwierdził stosowaną i publikowaną przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego interpretację art. 184 ust. 5 psw¹³. Przepis ten obowiązuje wszystkich studentów, bez względu na ich dotychczasowy przebieg edukacji oraz fakt pobierania świadczeń ze środków publicznych w związku z osiągnięciem wysokich ocen w nauce.

Sądy administracyjne wielokrotnie podkreślały w swoich orzeczeniach zrozumienie dla rozczarowania skarżących, dla których uzyskane środki z zakresu pomocy materialnej przyczyniłyby się do podwyższenia komfortu nauki na studiach wyższych. Niemniej jednak *ratio legis* nowelizacji o szkolnictwie wyższym (w tym m.in. art. 184) było wyrównanie szans edukacyjnych studentów w sytuacji, gdy ani ministerstwo, ani uczelnie wyższe nie mają finansowych możliwości przyznawania stypendiów wszystkim potrzebującym albo też wszystkim osiągniętym wybitne wyniki w nauce. Intencją ustawodawcy było przede wszystkim stworzenie regulacji zgodnej z zasadą równości oraz zapewnienie dostępu do nauki, która pozwala na przyznawanie stypendiów tylko tym studentom, którzy nie mieli jeszcze szansy ukończyć żadnego kierunku studiów. Szeroko rozumiana zasada sprawiedliwości wymaga, aby z grupy tej zostali wyłączeni ci studenci, którym państwo umożliwiło już ukończenie jednego kierunku studiów. Zgodnie z uzasadnieniem projektu nowelizacji psw, pomoc państwa w postaci wypłacania stypendium nie może być kierowana do tych, którzy uzyskali już tytuł zawodowy magistra lub równorzędny, gdyż ich osiągnięcia, jako osób bardziej doświadczonych i jednak lepiej wykształconych, będą bardziej spektakularne niż tych studentów, którzy dopiero rozpoczynają studia na pierwszym kierunku studiów. Takiej szansy nie mają zbyt często studenci, studiujący po raz pierwszy – ich udział w życiu społeczności akademickiej jest najpierw znikomy, podobnie jak w przypadku ewentualnej aktywności naukowej, która jest niemożliwa ze względu na brak doświadczenia i wiedzy akademickiej. Nie jest zatem możliwe konfrontowanie osiągnięć studentów mających już doświadczenia życia akademickiego ze studiującymi dopiero swój pierwszy kierunek studiów. Jednakowe traktowanie odmiennych zupełnie grup studentów sprawiłoby, że minister lub organ uczelni przyznawałby stypendia w zasadzie tylko studentom, którzy już ukończyli jakiś inny kierunek studiów, bo ich osiągnięcia prawie zawsze będą bardziej spektakularne niż pozostałych. Byłoby to niezgodne z *ratio legis* ustawy, której zamiany zostały wprowadzone celem wyrównywania szans edukacyjnych. Przyjęte rozwiązania w szerokiej mierze zgodne są z zasadą sprawiedliwości społecznej. Pozostawienie jednak luzu decyzyjnego w tym zakresie poprzez zastosowania w ustawie możliwości rozstrzygnięcia w sytuacji zaistnienia „szczególnie uzasadnionych przypadków” z pewnością pozwoliłoby na uniknięcie

---

¹³ Stanowisko MNiSW zawarte w pkt. 11 – <http://www.nauka.gov.pl/informacje-dla-studentow/odpowiedzi-na-najczesciej-zadawane-pytania-dotyczace-zmian-w-pomocy-materialnej-dla-studentow.html> [5.02.2013].

postępowań administracyjnych prowadzonych na wniosek rozgoryczonych i rozczarowanych systemem pomocy materialnej studentów, którzy motywowani choćby przez program „Uczenie się przez całe życie”, podejmują naukę na kolejnych studiach wyższych tylko i wyłącznie celem podwyższenia lub zdobycia zupełnie nowych kwalifikacji, a niejednokrotnie znajdują się w trudnej sytuacji materialnej. Wówczas odbiór społeczny wizji światłego i wykształconego obywatela, doskonale odnajdującego się na rynku pracy, mobilnego i efektywnego nie znajduje odzwierciedlenia w realiach współczesnej Polski, bowiem studenci z grupy wiekowej 25+ to zwykle posiadający bogate doświadczenie zawodowe, wiedzę, będący żywicielami rodziny, dla których nauka, w polskim systemie jedynie w niewielkim stopniu bezpłatna, staje się ich pasją, szansą na lepsze jutro. Pasją i szansą, za którą płacą, a kiedy środków nie wystarcza, próbują szukać wsparcia, u państwa przede wszystkim, które wcześniej zachęcało do nauki i rozwoju osobistego. Ich dotychczasowa ścieżka edukacyjna przekreśla możliwość uzyskania tego rodzaju pomocy w obecnym stanie prawnym, rozpoczynając studia, niejednokrotnie takiej wiedzy nie posiadają.

Stan prawny na dzień 27 sierpnia 2013 roku